

TÓTH DOMINIK*

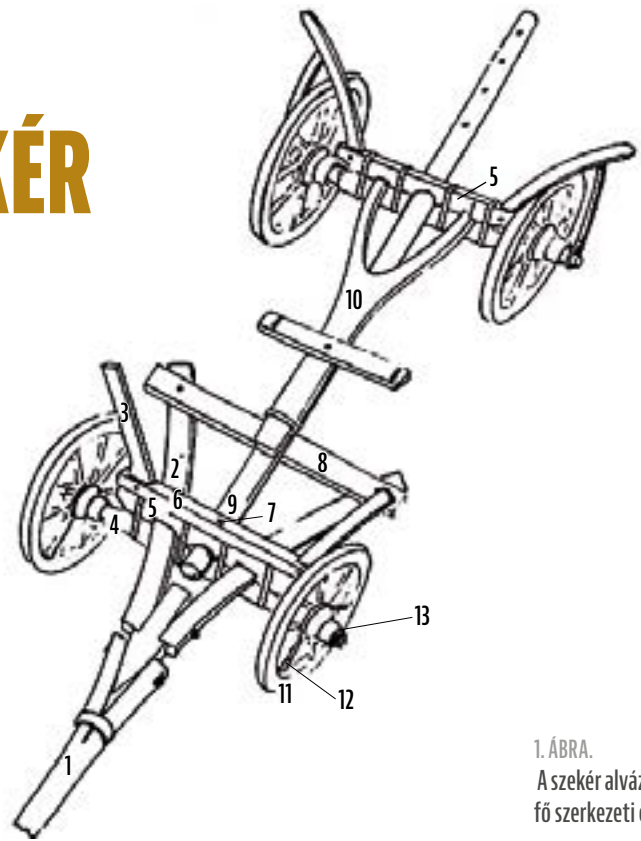
A HUSZITA HARCI SZEKÉR

Összefoglalás: A 15. század első felében a „huszita háborúk” borították lángba a Cseh Királyságot, és az azzal szomszédos területeket. A felkelők sikereinek kulcsa egy, a maga korában példa nélküli haditechnikai eszköz, a harci szekér volt. A szerző tanulmányában a huszita harci szekérről és annak alkalmazási lehetőségeiről ad részletes leírást.

Kulcsszavak: Cseh Királyság, husziták, huszita harci szekér, középkori hadtörténet, Jan Žižka

Abstract: In the first half of the XVth century, a widespread military conflict, the so-called Hussite Wars, afflicted the Bohemian Kingdom and the neighbouring territories. The key of the rebels' victories was a unique invention: the hussite war wagon and the special method of its use. The main goal of this article is to make a detailed description about the aforementioned vehicle.

Keywords: Bohemian Kingdom, hussite rebels, hussite war, medieval military history, Jan Žižka

1. ÁBRA.
A szekér alvázának fő szerkezeti elemei [6; 252. o.]

A Cseh Királyság területén 1419 és 1434 között lezajlott, fegyveres felkelésből háborúvá szélesedő konfliktust az utókor „huszita háborúkként” tartja számon. Az események névadója a konstanzi zsinaton 1415-ben máglyahalálra ítélt egyházi, Jan Hus z Huseníc – magyarul Husz János – volt. Husz a prágai Betlehem kápolna papjaként prédikációiban gyakran és sokat foglalkozott a királyság társadalmát sújtó belső ellentétekkel, amelyek társadalmi, gazdasági és vallási-politikai törésvonalak mentén húzódtak. Annak ellenére, hogy a háború gyújtópontját Luxemburgi Zsigmond magyar és német király sikertelen trónralépési kísérlete jelentette 1419-ben, a kortársak ezt a konfliktust egyértelműen a huszita eretnokség ellen vívott vallásháborúnak tekintették.

A tizenöt év alatt összesen öt keresztes hadjáratot vezettek a felkelők ellen, akik több katonai műveletet hajtottak végre a Cseh Királysággal szomszédos (és olykor attól igen távol eső) területeken. A husziták harcmodora az akkori viszonyokhoz mérten igen innovatív volt, a nyílt csaták mellett (és sokszor helyett) nagy előszeretettel alkalmazták a „kis háború” eszközeit; a felvonulási terület elpusztításától, a lesvetésen keresztül, egészen a beszívárgásig.

Az elérhető erőforrásokra és már meglévő katonai tapasztalatokra építve a felkelők radikális szárnya(i) létrehozta egy eszközt, illetve harcmodort, amelyekre támaszkodva győzelmet győzelemre halmoztak. Az ún. huszita (más forrásokban táborita) harci szekér, valamint az ahhoz kötődő wagenburg- vagy szekérvártaktika kifejlesztését Jan Žižka z Trocnovához köti a szakirodalom, aki IV. Luxemburgi Károly cseh király uralkodása alatt kezdte pályafutását, és aki ily módon harcedzett katonaként vált a felkelés első számú katonai vezetőjévé.

Az eszköz megszületését ösztönözte a tény, hogy a felkelőknek égetően szükségük volt egy fegyverre, eljárásra, amellyel a csatateret akkoriban uraló nehézlovasságot [16; 66–129. o.] [13; 154–156. o.] semlegesíteni lehetett. Az egyébként szállításra használt jármű két területen is harctéri előnyhöz juttatta a huszitákat. „A gyalogos ugyanis a szekéren állva azonos magasságú volt a lován ülő lovaggal, vele ellentétben azonban mindkét keze szabad volt, és szükség esetén a szekéroltal mögé tudott rejtőzni. Így a maga primitív fegyverével le tudta győzni a lovagot.” [7; 6. o.] Legalább ilyen fontos volt az a jármű biztosította lehetőség is, hogy a gyalogságot szekerekre ültetve növelni

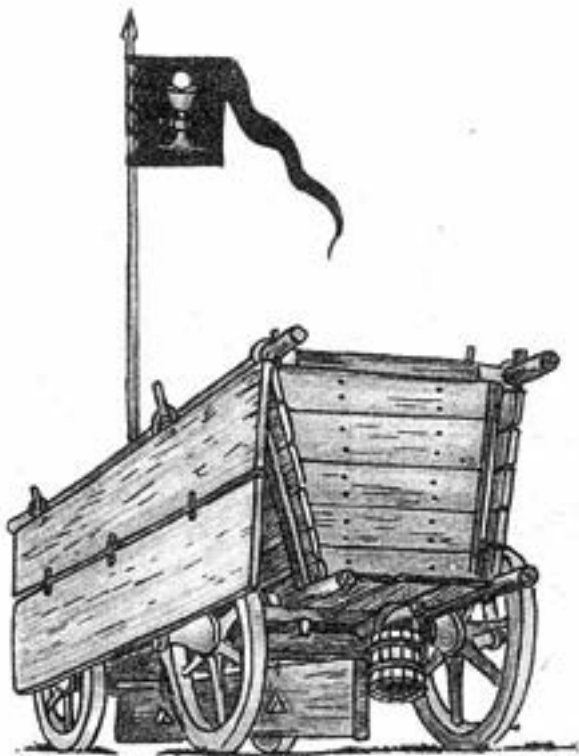
lehetett annak „menetsebességét”. [5; 100–109. o.]

A haditechnikai eszköz és alkalmazási módja olyan jól bevált, hogy azt a Cseh Királysággal szomszédos államalakulatok is megpróbálták adaptálni saját hadseregükbe, mint pl. a Lengyel és a Magyar Királyság, vagy az osztrák és német tartományok. [22] Ez utóbbiaknak köszönhető néhány igen hasznos – lentebb bővebben is tárgyalt – forrás megszületése, mint amilyen többek között a Német Lovagrend szabályzata. [1; 421. o.]

Fontos a harci szekér fogalmának tisztázása, amely alatt a továbbiakban olyan, kis úrméretű tűzfegyverekkel felszerelt jármű értendő, amelyet egy szekértábor részeként védelmi célokra, vagy pedig a harc terepen tűzfedezet biztosítása céljából használt(ak) az alkalmazó – ebben az esetben a huszita – hadsereg(ek). A továbbiakban összefoglalom mindazt, amit a jármű felépítéséről, felszereléséről és fegyverzetéről az írott és a képi források megőriztek. A jelen tanulmány témáját egy évforduló adta. A magyar szakirodalomban részletesen több mint száz esztendeje foglalkoztak a témával, ám akkor nem az eszköz technikai részleteit állították fókuszba. [20] [21]

* PhD. HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, Hadtörténelmi Kutató Osztály, kutató. ORCID: 0000-0002-5593-5730

2. ÁBRA.
Huszita harciszekér-
rekonstrukció [4; 91. o.]

A JÁRMŰ SZERKEZETI FELÉPÍTÉSE

Amennyiben modern kori haditechnikai eszköz képezi egy vizsgálat tárgyát, úgy a kutatás igen széles alapokra (például a tervezés, valamint a gyártás során keletkező dokumentáció, szabályzatok, műszaki leírások, az alkalmazásból adódó tapasztalatok) helyezhető. Ilyen, vagy ennek megfelelő tisztelem forrásanyag a harci szekérről kapcsolatban nem maradt fenn, feltehetően a tárgyalt időszakban nem is született ilyesmi. A járműről így csupán a primer forrásanyagból, társ-tudományok bevonásával levezetett közvetett adatokkal rendelkezünk.

3. ÁBRA.
Huszita málhásszekér-
rekonstrukció [4; 91. o.]

Az említett forrásbázis – a téma szempontjából – legértékesebb ré-

szei a fennmaradt hadi rendtartások. [1] [2] [3] Ezek jó része a huszita harci szekér építésénél számolt egy már meglévő robusztus, civil járművel, amit „csupán” át kellett építeni, hogy a katonai követelményeknek megfeleljen. [1; 402–403., 421. o.]

A forrásanyagban egyetlen olyan szekértípus található, amely felépítése és teherbírása miatt – elvben – alkalmas lehetett erre a feladatra: az ún. mázsaszekér. Ez volt ugyanis az a jármű, amely részt vett a nemzetközi forgalomban, így kellő karbantartás mellett feltehetően nagy távolságokon is megbízható eszköznek bizonyult. Kutatásaim során nem találtam egyetlen olyan korabeli forrást, amely a Közép-, illetve Kelet-Európában használt szekerek főbb szerkezeti elemeiben meglévő eltérés(ek)re utalna. [6; 32–39. o.] Ebből következően a Cseh Királyság területén is léteznie kellett egy, a fentiekhez nagyon hasonló, „alkatrész bázisát” tekintve közel azonos típusnak.

Domanovszky Sándor kutatásai kiderítették, hogy a mázsaszekér először 13. századi vámtarifák felsorolásában bukkant fel. Kinézetére vonatkozóan annyi bizonyosodott be, hogy ez egy „nagy szekér, amit közönségesen mázsának neveznek.” [10; 38. o.] A szekértípus kései változatát a néprajzi gyűjtések során a 20. század első felében dokumentálták „sóhordó szekér” néven. [11; 463. o.]

Olyan korabeli forrás, amely felsorolná vagy ábrázolná a jármű összes alkatrészét, tudomásom szerint eddig nem került elő, annak szerkezeti felépítésére vonatkozóan azonban két támpont mégis rendelkezésre áll. Az első: a szakirodalomban régóta uralkodó konszenzus szerint a 15. századi huszita háborúk és a 20. századi néprajzi gyűjtések között eltelt időszak során a civil alapjármű felépítését tekintve érdemben nem változott. [9; 196. o.] A második: a harci szekér „...felépítését tekintve alapvetően nem különbözött a hagyományos teherszállításra használt szekerektől”. [9; 198. o.] Az egykori szöveges és képi ábrázolások alapján mindkét állítás helytállóan tekinthető. [5; 32–40. o.]

Az imént vázoltak miatt a szekér egy későbbi változatának, az 1882M

országos járműnek az alvázáról készített vázlat [6; 252. o.] alkalmas arra, hogy az eszköz szerkezeti felépítésének rekonstrukciójához illusztrációként szolgáljon.

A szekér szerkezeti felépítése egy alsó, valamint egy felső részre különíthető el. Az alsó rész, az ún. szekéralj, a jármű tulajdonképpeni alváza – ezt szemlélteti az 1. ábra. A szekéralj szintén két részből áll. Az első tengelyből, (1. ábra – 4.) rajta a két kerékből, a vánkospól (1. ábra – 5.) és a fürgettyűből (1. ábra – 6.) a ráültetett rakoncával. (1. ábra – 3.) A vánkós és a tengely között két rövid „kar”, azaz a rúdágas (1. ábra – 2.) ágazik szét hátrafelé, elől pedig a szekérrúd (1. ábra – 1.) csatlakozik.

A rúd a nyújtóhoz (1. ábra – 9.) rögzül a derékszeggel, (1. ábra – 7.) oly módon, hogy mindkét irányba el tudjon mozdulni; azaz, hogy a tengely elfordítható legyen. A rúdágas két végét a juhafa (1. ábra – 8.) fogja közre, ami alulról ráfekszik a nyújtóra, így támasztva meg a szekérrudat.

Az alváz hátsó része ugyanúgy épül fel, mint az első. Az egyedüli különbség, hogy a nyújtó hátsó része stabilan rögzített, illetve, hogy a nyújtóágas (1. ábra – 10.) két ponton csatlakozik az alváz hátsó részéhez. Fürgettyű itt nincs, így a hátsó tengely (1. ábra – 5.) egyik irányba sem tud elmozdulni.

A kereket általában 6–8 különálló rész, ún. keréktalp alkotja, amelyet vasabroncs (1. ábra – 11.) fog össze. Minden talpba egy-egy küllőt (1. ábra – 12.) ütöttek, amelyek túlsó végei a kerékagyban (1. ábra – 13.) futottak össze. Mai szóhasználattal a „tengelycsokrokra” ültek fel kerékagyuknál fogva a kerekek. Fontos megjegyezni, hogy a tengelytől függetlenül, nem azzal együtt forogtak.

A jármű felső – a nyújtó feletti – része, az ún. szekérrék, amely a tulajdonképpeni felépítmény. Két változata fordul elő a leggyakrabban aszerint, hogy a szekérrék milyen kialakítású. Eszerint lehet létrás, illetve deszkás. A raktér fölő, a szállítmány védelmére gyakran kötöttek ponyvát. [5; 187–188. o.] (3. ábra.)

Ez volt tehát a harci szekér szerkezetének alapja, amelyre a kato-

nai felhasználás követelményeinek megfelelő elemeket építettek. Ezek az alkatrészek a következők voltak: a szekérderek aljára – feltehetően a nyújtó mellé – deszkát rögzítettek, hogy a szekér alatt ne lehessen át-mászni. Az eszköz oldalára lőrészekkel/támasztóvillákkal ellátott palánkot illesztettek. Emellett pótolni kellett az esetlegesen hiányzó vasalásokat, főként a kerekeken, valamint biztosítani egy hosszú vasláncot. [1; 447. o.] [2; 41–42. o.] [3; 52. o.]

A HARCISZEKÉR HASZNOS TEHERBÍRÁSA

A már említett néprajzi gyűjtések a mázsaszekér kései változatának, a sóhordó szekérnek a teherbírását hegyes terepen 200, sík területen 250 kocsisóban [11; 463. o.] adták meg. A kocsisó, meghatározott mennyiségként, csak óvatosan használandó, lévén mérete koronként és tájegységként is változott. A „mázsa” előtag alapján a hasznos teherbírásra következtetni szintén nem lehet.

Történeti kutatások bizonyították, [8] [9] [10] hogy a jármű a 13. században bukkant fel, és hasznos teherbírása (Szűcs Jenő vámtételeken alapuló számvetései alapján) 12–16,5 hl (hektoliter) azaz 1,2–1,6 t körül lehetett. [9; 19. o.] Nem áll rendelkezésre olyan forrás, amely arról tudósítana, hogy a szállítóképesség 14–15. századra megváltozott, így ez az adat a vizsgált időszak járművére is vonatkoztatható.

A Domanovszky Sándor, Ortutay Gyula és Szűcs Jenő által közölt adatok alapján arra a megállapításra jutottam, hogy noha a vizsgált időszakban és területen több szekértípus is

használatban volt (és amelyek között lényeges szerkezeti eltérésre utaló forrásra nem találtam), a mázsaszekér lehetett alkalmas arra, hogy abból harci szekeret alakítsanak ki. Az ismert adatok alapján a jármű hossza 3 m körül volt, az átlagos hasznos teherbírása a 16–17. században pedig 13 és 16 q között alakult (a korábbi időszakból nincs adat).

A szükséges korabeli információkat tartalmazó források és in situ megőrződött jármű hiányában a fent leírt információk nyerhetők ki. Ami a rekonstrukciót illeti, tudomásom szerint Magyarországon egyetlen mázsaszekérpéldány létezik, amely a visegrádi Fellegvár udvarán áll, és a Szent György Lovagrend tagjai készítették.

FEGYVERZET ÉS FELSZERELÉS

A hadi rendtartásokban felsorolt eszközök alkalmazásuk módja szerint öt csoportba sorolhatók: távolra ható fegyverek, lövés leadásához szükséges eszközök, közelharc fegyverek, természeti akadályok leküzdéséhez (illetve védművek létesítéséhez) szükséges eszközök, végül a lovak, továbbá a hozzájuk, és ellátásukhoz kapcsolódó felszerelési tárgyak. Mivel a meglévő szakirodalom kimerítően tárgyalja a huszita harci szekerek felszerelését és fegyverzetét [4; 70–97. o.], így az eszközökről az alábbiakban csak egy rövid összefoglalást adok.

TÁVOLRA HATÓ FEGYVEREK

A távolra ható fegyverek közé tartozik a számszerj, illetve az olyan kézi tűzfegyverek, amelyek feltámasztást igényelnek. Utóbbi kapcsán – mint, ahogy a szekér gyárthatóságánál is látható volt – nem beszélhetünk egy-

4. ÁBRA. Mázsaszekér-rekonstrukció, Visegrád, várudvar [19; 28. o.]

séges gyártásról, vonatkozó szabványokról, sőt egységes elnevezésről sem.

A számszerj közkedveltsége leginkább annak volt köszönhető, hogy használata rövid idő alatt elsajátítható, könnyen újratölthető, míg a hordtávolsága a kor kézi tűzfegyvereinek többszöröse volt: típustól és döntési szögtől függően, akár több mint 200 m. [13; 20. o.] A számszerjnek a harci szekerekhez rendelt eszközök nagyon fontos darabjai voltak. Hozzájárultak a jármű „tüzerejéhez”, azonban a 16. század közepére ezeket a típusú fegyvereket már teljes mértékben kiszorították a kézi tűzfegyverek. [7; 68. o.]

A kezdeti időszakban a huszita hadsereg, illetve az általuk használt harci szekér sikerének egyik alapját a korabeli tűzfegyverek – a tűzcsovek és a szakállasok – a kor viszonyaihoz mérten nagyarányú használata adta. A jelentős tömegű alkalmazást azette lehetővé, hogy a felkészítés bázisát jelentő városokban ezeket az eszközöket nagy számban lehetett elkészíteni,

5. ÁBRA. Szekéroszlop menetben [23]

és hozzáértő kezelő-, illetve karbantartó személyzetet is lehetett találni. [17; 464–465. o.] [18; 151–152., 266–269. o.]

A 15. század első évtizedére már 3-4 különböző típusú löveget, illetve tüzfegyvert használtak a felkelő csapatok. Ezek az eszközök többségükben a kézi ágyú variánsai voltak, amelyeket rövid hatásos lőtávolság, alacsony tűzsebesség és pontatlanság jellemezett. A korabeli források megőrizték a használt eszközök tűzgyorsaságát: 1422-ben Karlštejn (ma: Csehország) ostrománál a cseh–lengyel csapatok egy nap alatt hét-hét lövést tudtak leadni a Pražka és a Jaroměřka elnevezésű lövegekkel (előbbi feltehetően az azonos nevű településről [ma: Nyugat-Csehország], míg az utóbbi a dél-morvaországi folyóról [ma: Rokytaná] kapta a nevét). Ennek a tűzgyorsaságnak majdnem a kétszeresével bírt a Rýchlica nevű löveg, amelyet tizenháromszor lehetett naponta elsütni. Vélhetően a névadással is erre utalhattak a készítők, a kifejezés ugyanis annyit tesz: „gyorstüzelő”. [15; 22. o.]

Az egyik legrégebbi és igen közkedvelt típus a tűzcső (korabeli cseh szóhasználatban: *píšťala*) volt, amely kis méretű, rövid csövű és kis csőátmérőjű (15 és 20 mm közötti) kézfegyver volt 100 m körüli hatásos lőtávolsággal. [4; 75. o.] Ugyancsak népszerű típus volt a szakállas (*hákovnice, Hackenbüsch*), amelyet 30 cm feletti csőhosszúság, illetve 20–30 mm közötti belső csőát-

mérő jellemezett. Ismertetőjegye, a csőtorkolat mögött alul kialakított ún. szakáll, amely a fegyver megtámasztásában segítette a lövést. Lakatszerkezet nem volt rajta, így egy másik kezelőre volt szükség a fegyver elsütéséhez. A lövedékként ólomgolyó szolgált, hatásos lőtávolsága ennek az eszköznek is mintegy 100 m volt. [4; 75–76. o.] A német nyelvű dokumentumokban a *büchschützen, handbuschen, lotbuschen* elnevezés egyaránt használatos. [1; 402–403., 421. o.] Mindegyik feltámasztást igénylő tüzfegyvert takar. Ezekről nagyobb űrméretű eszközök használatát – például a huszita háborúk ikonikus *houfnicéit* – csak egy-egy több székérből álló, mozgásban lévő alakulat biztosítására vagy székérvár megerősítésére javasolják a rendtartások. [3; 53. o.] A legrégebbi vizsgált irat, a nürnbergi utasítás említ egy kevésbé ismert eszközt, az úgynevezett botparittyát is (ném. *stabschleuder*, lat. *fustiballus*). [1; 402. o.]

LÖVEDÉKEK ÉS A LÖVÉS LEADÁSÁHOZ SZÜKSÉGES EGYÉB ESZKÖZÖK

A legtöbb hadi rendtartás visszatérő eleme: a számszerijhoz használt nyílvesző, a kő- és az ólomgolyó, valamint a tüzfegyverekhez nélkülözhetetlen puskapor. [1; 402–403., 421. o.] [3; 52. o.]

A KÖZELHARC FEGYVEREI

Szálfegyverek, illetve eredetileg mezőgazdaságban alkalmazott szerszá-

mok sorolandók a szálfegyverek közé, mint például vaskampókkal kiegészített lándzsák és egyéb kampós végű botok, és megvasalt cséphadarók. Az összes vizsgált szabályzat előírta, hogy legyen belőlük készlet a harci szekéren. [1; 402–403., 421. o.] [2; 41–42. o.] [3; 52. o.] Feladatuk a védművekhez/szekérsorokhoz túl közel kerülő lovasok harcképtelenné tétele volt.

AKADÁLYOK LEKÜZDÉSÉHEZ/ LÉTESÍTÉSÉHEZ SZÜKSÉGES ESZKÖZÖK

Egy-egy alakulatnak képesnek kellett lennie az útjába kerülő természeti vagy mesterséges akadályok eltávolítására, illetve táborveréskor védművek létesítésére is. Ezért volt szükség fejszékre, csákányokra, lapátokra, ásókra, kapákra, illetve a szekerek rögzítésére szolgáló láncokra. [1; 402–403., 421. o.] [2; 42. o.] [3; 53. o.]

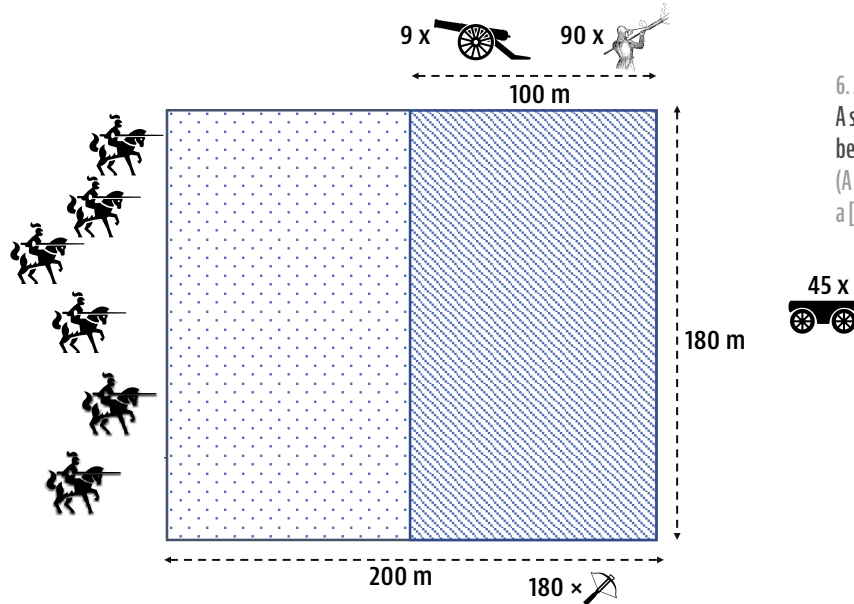
LOVAK

Az összes kutatásba bevont rendtartás nagy hangsúlyt fektetett az igavonó állatokra. Vontatásra jellemzően lovakat javasoltak, olykor egyéb kiegészítőkkal együtt. A Német Lovagrend szabályzata például „...jó lovat, ötöt vagy hatot...” javasol minden szekérhez, [1; 421. o.] a nürnbergieké megelégszik négygel, [1; 402. o.] csakúgy, mint a sziléziai [1; 403. o.] és Vlček. Vlček emellett kitér arra is, hogy legyen a szekéren, „...amiből a lovakat etetik, jászol...”. [3; 52. o.]

Hadi utasítások	Távra ható fegyverek	Lövés leadásához szükséges eszközök	Közelharc fegyverek	Akadályok leküzdéséhez/ létesítéséhez szükséges eszközök	Lovak, hajtók, lószerszámok
Hodétin-i Hájek	– hákovnica	n. a.	– kampós kopja	– fejsze – lapát – rövid nyelvű kapa – kapa	n. a.
Nürnbergi rendelkezés	– számszerij – Büchschützen – botparittyá	– nyílveszők – ólom (golyók) – puskapor	– cséphadaró – kopja	– lapát – csákány – fejsze – vaskampó	– lovak
Sziléziai utasítás	– számszerij – kézi ágyú	– nyílveszők – „golyók” – puskapor	– kampós (kopja) cséphadaró	– lapát – ásó – kampó(?)	– lovak
A Német Lovagrend rendelkezése	– számszerij – Lothbuschen	– nyílveszők – lószér – puskapor	– kopja	– csákány – ásó – lapát – lánc	– lovak
Václav „Vlček” z Čenova	– píšťadlo	– „golyók” – nyílveszők – puskapor	– vasalt cséphadaró	– kapa – lapát – fejsze	– jászol

1. TÁBLÁZAT.
A hadi rendtartások fegyverzetére és felszerelésére vonatkozó megkövetései (A szerző szerkesztése a [1] [2] [3] adatai alapján)

Ahogy a fenti összegző táblázatból is kiolvasható, a harci szekér hatékony alkalmazásához a következők megléte volt fontos: az ellenfél rohamát megtörni/lassítani képes távolsági fegyverek (számszeríj, kézi tüzfegyverek) az alkalmazásukat lehetővé tévő felszereléssel együtt (puskapor, lövedékek stb.), a közelharc fegyverei (szálfegyverek és cséphadarók), akadályok elhárítására és létesítésére alkalmas eszközök (kapa, ásó, lánc stb.), valamint lovak (négy-hat). A Hodétin-i Hájek rendtartása kapcsán megjegyzendő, hogy a tüzfegyverek és a lovak (valamint „tartozékaik”) azért maradtak ki a felsorolásból, mert a szerző azok meglétét evidenciának tekintette.

6. ÁBRA.
A szekérsor tüzerejét bemutató ábra
(A szerző saját szerkesztése a [1] [2] [3] [12] [14] alapján)

HARCTÉRI HASZNOSÍTHATÓSÁG/ TÜZERŐ

Mivel távolra ható fegyverekből jellemzően 2-2 darabot írtak elő a szabályzatok harci szekerenként, ez a tüzerő egyetlen jármű esetén igen csekély lett volna. Éppen ezért nem egyesével alkalmazták azokat a harctéren, hanem egy több száz eszközből álló szekérfal részeként. A korábbi szakirodalom vonatkozó becslései alapján egy szekérvár külső vonalának egyetlen oldalát jellemzően mintegy 45 jármű alkotta. [4; 199. o.] [14; 131. o.] Ekkora létszám mellett a tűz- és egyéb lőfegyverek száma igen impozáns: egyetlen oldalra is kb. 180 db számszeríj, 90 db kisebb tüzfegyver és 9 db löveg jutott volna, ami azt jelenti, hogy kevesebb, mint 2 méterenként állhatott egy tüzfegyver.

A fent leírtak arra engednek következtetni, hogy a szekérsorfal előtti területen számszeríjjal körülbelül 200 méterig, míg kézi tüzfegyverekkel legfeljebb 100 méterig lehetett (a támadók alkotta tömegre, nem pedig egyénekre!) tüzet vezetni. Az említett eszközök ölöhatása ettől nagyobb távolságon is érvényesülhetett, amely tüzfegyverek esetében még inkább érvényes volt, majd a következő évszázad utolsó harmadára tovább nőtt.

ÖSSZEGZÉS

A „huszita háborúk” néven ismert, főként a Cseh Királyságot, valamint az azzal szomszédos területeket érintő fegyveres konfliktus során a felkelők

sorra aratták győzelmeiket. Az elért sikerek kulcsát egy, a saját korukban igen innovatívnak számító haditechnikai eszköznek köszönhetjük: az ún. huszita harci szekérnek. Nem teljes egészében új harceszközről, hanem egy, a nemzetközi kereskedelemben használt robusztus járműtípus átalakításával létrehozott eszközről van szó. Ez az „alapjármű” a források szerint a mázsaszekér, illetve egy ahhoz

nagyon hasonló eszköz volt. A korabeli szöveges és képi források alapján főbb szerkezeti elemei alapján rekonstruálható az eszköz fegyverzete, felszerelése és teherbírása. Bármennyire is újszerűnek számított, egyetlen harci szekér önmagában nem lett volna elegendő a felkelők győzelmeinek kivívásához; egy szekérvár részeként százas nagyságrendben alkalmazva volt igazán hasznosítható. ■

HIVATKOZÁSOK

- [1] Toman, Hugo. (1898) Husitské válečnictví za doby Žižkovy a Prokopovy. Praha: Královská česká společnost nauk;
- [2] Hájek, Jan. (1952) „Vojenské zřízení.” In Staročeské vojenské řády. Edit. František Svejkovský, 36–42. Praha, Orbis Praha;
- [3] Čenova, Václav „Vlček”. „Naučení o šikování jízdních, pěší i vozů.” In: Staročeské vojenské řády. Edit. František Svejkovský, 43–53. Praha, Orbis Praha, 1952;
- [4] Durdík, Jan. (1953) Husitské vojenství. Praha, Naše Vojsko;
- [5] Tóth Dominik. (2022) „A huszita harci szekerek és alkalmazásuk a Kárpát-medencében (1428–1606).” PhD-értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem;
- [6] Farkas Zoltán és Fröhlich Dávid. (2015) „Az 1854M kincstári jármű és az 1882M országos jármű – fogatolt szállítóeszközök az osztrák–magyar és a magyar haderőben a XIX–XX. században.” Katonai Logisztika, 23. évf. 2., 250–275.;
- [7] Frankenberger, Otakar. (1960) Husitské válečnictví po Lipanech. Praha, Naše Vojsko;
- [8] Szűcs Jenő. (1955) Városok és kézművesség a XV. századi Magyarországon. Budapest, MTA Történettudományi Intézete;
- [9] Szűcs Jenő. (1987) „A gabona árforradalma a 13. században.” Történelmi Szemle, 27. évf. 1–2., 5–33.;
- [10] Domanovszky Sándor. (1917) „Mázsaszekér.” In: Emlékkönyv Fejérváry László életének hatvanadik évfordulója ünnepére. Szerk. Szentpétery Imre, 37–74. Budapest: Franklin-társulat nyomdája;
- [11] Ortutay Gyula (Főszek.). (1982) Magyar Néprajzi Lexikon, III–IV. Budapest, Akadémiai Kiadó;
- [12] Turcsányi Károly et al. (2015) Haderők és hadviselés az előlőtöltő fegyverek korában (1648–1866). Budapest, HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum;
- [13] Payne-Gallwey, Ralph. (1995) The Book of the Crossbow. New York, Dover Publications Inc.;
- [14] Kudrnáček, Jaroslav. (1973) „Vojenský tábor z doby husitských válek v Klučově.” Památky Archeologické 1. 105–142.;
- [15] Strzyż, Piotr. (2012) „Characteristics of Medieval Artillery in the Light of Written Sources from Bohemia and Poland.” Fasciculi Archaeologiae Historicae, 25. 21–30.;
- [16] Bennett, Matthew et al. (2007) Fighting Techniques of the Medieval World. New York, St. Martin’s Press;
- [17] Winter, Zikmund. (1906) Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století. Praha, Akademia Česká;
- [18] Smrž, Jiří. (2018) „Čechy pražských měst od jejich počátků až do zrušení cechovního zřízení.” Rigorózní práce, Univerzita Karlova v Praze;
- [19] Górski, Szymon a Wilczyńska, Ewelina. (2012) „Jan Žižka’s wagons of war.” Medieval Warfare, Vol. 2, Bo. 3. 27–34.;
- [20] Tóth Zoltán. (1916) „A huszita eredetű szekérvár.” Hadtörténelmi Közlemények, 1. 265–311.;
- [21] Tóth Zoltán. (1918) „A huszita szekérvár a magyar hadviselésben.” Hadtörténelmi Közlemények, 1–2. 1–32., 159–185.;
- [22] B. Szabó János. (2014) „A huszita hadviselés hatása és adaptációja Kelet-Közép-Európában.” In: „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris.” Tanulmányok a konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából. Szerk. Bárány Attila és Pósnán László, 432–441. Debrecen, Printart-Press Kft.;
- [23] Szekérszlop menetben. Mittelalterliches Hausbuch von Schloss Wolfegg. Forrás: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hausbuch_Wolfegg_51v_52r1_Heerzug.jpg (Letöltés ideje: 2023.11.21.);
- [24] 15. század végi szekérvár-ábrázolás. Mittelalterliches Hausbuch von Schloss Wolfegg. Forrás: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hausbuch_Wolfegg_53r_53r1_Heerlager.jpg (Letöltés ideje: 2023.11.21.).